

Edukaciniai aspektai socialiniame darbe: bendruomeninio įgalinimo patirtis

Indrė Dirgėlienė

Socialinių mokslų (edukologijos) daktarė
Klaipėdos universiteto Sveikatos mokslų fakulteto
Socialinio darbo katedros docentė
Profesinių santykių konsultantė (supervisorė)
H. Manto g. 84, LT-92294 Klaipėda
El. paštas: indre.dirgeliene@gmail.com

Straipsnyje atskleidžiamas socialinio darbo multidisciplininis pobūdis, išryškinant edukacijos raišką kliento įgalinimo procese. Į įgalinimo procesą žvelgiama holistiškai, aktualizuojant bendruomeninio įgalinimo patirtį gyvenimo sėkmės ugdymo kontekste. Numatoma edukacinių aspektų raiška ir perspektyva kliento įgalinimo procese siekiant resocializacijos tikslų.

Pagrindiniai žodžiai: socialinis darbas, edukacija, įgalinimas, bendruomenė, resocializacija.

Įvadas

Socialinio darbo kaip profesijos tapimo procese formuojasi kliento įgalinimo idėja ir praktika, atliepanti Lietuvos sociokultūrinę situaciją. Teoriniu ir praktiniu lygmenimis turtinamos socialinio darbo technologijos, aktualinama teorinių modelių, lemiančių filosofinę įgalinimo perspektyvą, reikšmė (Alifanovienė, 2003; Butkevičienė, 2010; Gvaldaitė, Švedaitė, 2005; Išoraitė, 2007; Vitkauskaitė, 2001 ir kt.).

Aktualus tampa sisteminis požiūris į žmogų jo gyvenimo raidoje, atliepantis multidisciplininį socialinio darbo pobūdį: kliento problemai identifikuoti, planuoti, spręsti, refleksijai naudojamos įvairių mokslų žinios, ryškėja tarpdisciplinio bendradarbiavimo poreikis.

Įgalinimo proceso pagrindinis siekis – kliento vidinių pokyčių skatinimas, galima

teigti, žmogaus ugdymas. Socialinio darbo klientai – įvairių socialinės rizikos grupių asmenys, išgyvenantys krizines situacijas; dažniausiai teikiama resocializacinė pagalba. Resocializacija siekiama vertybinių nuostatų ir elgesio modelių kaitos (Butvilas, 2008; Guščinskienė, 2001; Juodraitis, Merkys, Ruškus, 2002); tad svarbu ieškoti kuo efektyvesnių poveikio būdų ir priemonių siekiant sumažinti atkryčių tikimybę, sukurti palankesnes aplinkybes pozityviosios socializacijos raiškai.

Vis daugiau dėmesio skiriama žmogaus gyvenimo fenomeno studijai siekiant pažinti kliento pasaulį, išlėsti socialinio darbo profesines ribas (Bogdanova, Švedaitė, 2010; Wagner, 2010).

Teorijos ir praktikos sąveikos procese universalėja pasaulyje pripažinti traumos ir išgijimo modeliai (Bulotaitė, 2009;

Herman, 2006; Kubler–Ross, 1969; Linn, Linn, 2003; May, 2004). Vidinių pokyčių procesas prilyginamas seno mirčiai ir naujo gimimui, ir šie pokyčiai palydimi krikščioniškosios filosofijos nuostatomis. Tai atliepia socialinio darbo esmę ir ištakas.

Lietuvos socialinio darbo praktikoje ryškėja bendruomeninio įgalinimo tradicija. Bendruomenė, turėdama savo žmogiškuosius išteklius, vaidina svarbų vaidmenį asmens socialiniam įgalinimui: išsiaiškina ir padeda tenkinti gyvybinius poreikius, kai pats asmuo to nebepajėgia, atliepia lūkesčius, daro įtaką pokyčiams, lemia vertybinių nuostatų formavimąsi ir perimamumą (Aramavičiūtė, 2005; Aramavičiūtė, Martišauskienė, 2004; Sigelman, Skaffer, 1991; Juodaitytė, 2002 ir kt.).

Bendruomeninės pagalbos, kuri skatina bendravimo įgūdžius, stiprina pasitikėjimą savimi, sprendžia vienišumo pojūčius, socialinės izoliacijos problemas, svarbą nagrinėja daugelis užsienio ir Lietuvos mokslininkų (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001; Dobranskienė, 2005; Johnson, 2001; Saulaitis, Karaliūtė, 2003; Savickytė, 1996; Spierts, 2003; Sutton, 1999; Vanier, 1996, 2006 ir kt.).

Pasigendama įgalinimo metodikų, skirtų konkrečiai socialinės rizikos grupei; nepakankamai išnaudojami edukologijos mokslo ištekliai. Socialinio darbo klientai – įvairių socialinės rizikos grupių žmonės, tarp jų – vaikai ir šeimos, jaunimas, seni ir pagyvenę; tad būtų ypač svarbios pedagogikos ir andragogikos mokslų žinios, specialieji ugdymo mokslai – delinkventinė pedagogika, penitencinė pedagogika, socialinė pedagogika. Aktualiomis tampa L. Jovaišos išskirtos (2007, p. 62) ugdymo procesą ir struktūrą tiriančios

edukologijos šakos: ergonominė edukologija, pedeutologija, amžiaus tarpsnių pedagogika, andragogika, komunikacinė edukologija, vadybinė edukologija bei mokymo, švietimo, lavinimo ir auklėjimo technologijos, edukologinė epistemologija. Įgalinimo kontekste aktualūs L. Jovaišos darbai, analizuojantys veikimo įgymių plėtrą, tikėjimo ugdymo perspektyvą, gyvenimo sėkmės ugdymo aspektus; ypač aktualūs tampa hodegetikos metodai (Jovaiša, 2003, 2007, 2008, 2009a, 2009b).

Edukacinių aspektų analizė bendruomeninio įgalinimo procese skatintų praturtinti socialinio darbo teoriją ir praktiką naujomis idėjomis ir technologijomis; kita vertus, edukacinių aspektų analizė socialinio darbo kontekste teikia galimybę praturtinti ir pedagogikos teoriją bei praktiką, aktualizuojant sisteminių požiūrį į žmogų jo gyvenimo raidoje.

Tyrimo objektas – edukaciniai socialinio darbo aspektai.

Tyrimo tikslas – atskleisti edukacinių aspektų raišką socialiniame darbe remiantis bendruomeninio įgalinimo patirtimi.

Tyrimo metodai. Tyrimą atliekant naudoti kokybiniai duomenų rinkimo ir apdorojimo metodai. Tyrimo duomenų rinkimo metodas – pusiau struktūruotas giluminis interviu. Respondentų pasakojimai užrašyti viešų susitikimų metu, kai savo gyvenimo istoriją liudijo savanoriškai pasisiūlę tai daryti asmenys. Pasakojimui pasibaigus, buvo tikslinama informacija, laikantis etikos principų, stengiantis nepažeisti asmens orumo, nesukelti išgyvenimų, kuriems jis šiuo metu nėra pasirengęs. Tyrimas vykdytas bendruomenėje, kurioje įgyvendinama 12 žingsnių programa; šios programos pagrindas – refleksija; tad tiriamiesiems

buvo natūralu kalbėti, liudyti savo gyvenimo istoriją, o tyrėjui svarbu nepertraukinėti, išklausti, nepažeisti 12 žingsnių programos etinių principų. Interviu gairės atliepė I. Marshall (2006) pateiktos motyvacijos skalės aspektus (motyvacijos skalės pagrindas – papildyta A. Maslow poreikių piramidė; skalė rodo asmens vidinę kaitą, motyvų ir elgesio normų ryšį). Tyrimo duomenų analizės metodas – kokybinė turinio (*content*) analizė, kurios teorinis pagrindas: L. Jovaišos (2009) gyvenimo sėkmės ugdymo koncepcija.

Tyrimas atliktas baptistų reabilitacijos centre „Nikopolis“ 2008–2010 metais. Šiame centre teikiama resocializacinė pagalba asmenims, grįžusiems iš laisvės atėmimo vietų bei turintiems priklausomybės problemų. „Nikopolio“ veiklos centrinė ašis – krikščioniškosios vertybės, tikėjimo ugdymas, bendruomeniškumas.

Tiriamieji – baptistų reabilitacijos centro „Nikopolis“ klientai (organizacijos leidimu tyrimo vieta šiame straipsnyje įvardijama). Tiriamųjų charakteristikos: a) lytis – penki vyrai ir viena moteris; b) amžius (vidurkis 45 metai); socialinis statusas – visi šeši asmenys grįžę iš laisvės atėmimo vietų (dviem iš jų teistumas dar nepasibaigęs); keturi dirbantys, du dirba tik bendruomenės neformalioje struktūroje ir dalyvauja savanoriškoje veikloje; c) išsilavinimas (visi turintys vidurinį išsilavinimą).

Tyrimo rezultatai pateikiami siekiant parodyti asmens vidinių pokyčių procesą įgalinčioje bendruomenėje, neatsiejami asmens gyvenimo istorijos iki patekimo į įgalinančią bendruomenę aspektai. Empirinė straipsnio dalis nepretenduoja į gilesnę atskleistų kategorijų studiją bei interpretaciją, tai ateities studijų perspektyva.

Edukacinių aspektų raiška bendruomeninio įgalinimo procese

Socialinio darbo procese svarbu kliento pažinimas. Kiekvieno kliento istorija unikali ir nepakartojama. Dažnai asmuo tapta nepalankios socialinės aplinkos auka, vaikystės patirtys ir išgyvenimai palieka neišdildomus pėdsakus, nulemia tolesnį gyvenimo scenarijų.

Viena iš socialinės rizikos grupių – asmenys, grįžę iš laisvės atėmimo vietų. Šios grupės asmenų psichosocialinės problemos dažnai pasižymi kompleksišku: priklausomybės, benamystė, nedarbas, socialinių įgūdžių stoka ir kt.

Grįžę į laisvę nuteistieji „parsineša“ sunkią psichosocialinę patirtį, jiems reikalinga skubi ir kompleksinė pagalba. Psichologinės tarnybos 2003 metų veiklos ataskaitose atkreipiamas dėmesys į nuteistųjų nusiskundimus dėl depresijos, nemigos, padidėjusio dirglumo, įkurių suicidinių minčių, savikontrolės praradimo, baimės, problemų šeimoje (pablogėjusių ar nutrūkusių ryšių), blogų tarpusavio santykių, adaptavimosi būryje problemų (Nuteistųjų ir kalinamųjų socialinė reabilitacija 2003 metais).

Įgalinimo procesą stabdo ne visada tolerantiškas visuomenės požiūris į socialinės rizikos grupių asmenis; tokį požiūrį gali lemti posovietinė tradicija, socialinio švietimo stoka visuomenėje ir kt.

Sociokultūrinės aplinkos vaikystėje studija, remiantis grįžusių iš laisvės atėmimo vietos asmenų patirtimi (Dirgėlienė, Piekienė, 2008), patvirtina psichologijos, sociologijos, edukologijos mokslų nuostatas, jog socializacija – vientisas, visą gyvenimą besiformuojantis procesas; vaikystėje patirtos traumos ir nedarna slopina pozity-

1 lentelė. Grįžusių iš laisvės atėmimo vietos asmenų gyvenimo iki patekimo į reabilitacinę bendruomenę pavyzdžiai

<i>Kategorijos (A. Maslow po- reikių piramidės aspektai)</i>	<i>Subkategorija (I. Marshall motyvacijos skalė)</i>	<i>Įrodantys teiginiai</i>
Priklausymas grupei, bendravimas	Savęs įtvirtinimas (-1)	„...susiradau gatvės draugus – visi jie vyresni, man autoritetai, o ir mane priėmė, man garbė!“ „Užaugęs svajoju būti matytų filmų herojus – gangsteris, supermenas, man patiko kaip jie mušasi, kokie jie galingi“.
	Pyktis (-2)	„...niekas manęs nesuprato – nei tėvai, nei mokytojai, gatvė mano mokykla <...> maniau, visiems atkeršysiu...“ „Gyvendama su tuometiniu vyru jo nekenčiau ir vieną dieną nužudžiau“. „... mus su broliu apgyvendino internate... pykau, nesupratau, kodėl aš čia ir už ką...“
Saugumas	Godumas (-3)	„...norėjau visko turėti – daug, ir greitai<...>atrodė, tai padės užmiršti, ko iš tikrųjų trūksta...“ „Apsigyvenau pas vieną moterį, iš kurios vėliau pavogiau 400 litų, viskas turėjo būti kaip aš noriu“.
	Baimė (-4)	„...anksti ėmiau vartoti narkotikus<...> kol galėjau ir turėjau – aš karalius <...> bet dažniausiai, begalinė sumaištis ir siaubas – kas bus toliau?...“
	Kančia (-5)	„...verčiau, kai tai atsitiko pirmą kartą<...> vėliau nuolatinė gėda ir kaltė – o ir mama sakydavo – pati kalta...“
Išgyvenimas	Abejingumas, apatija (-6)	„...zonoje man buvo gerai – stogas, maistas, ko dar reikia <...> niekada neprašiau, kadi išleistų – o kas manęs ten laukia?...“
	Kaltė ir gėda (-7)	„...verkė mama <...> to jausmo niekada gyvenime nepamiršiu, buvau jį toli nustūmęs <...> pamenu, ji už mane meldavosi, bet ką ten man <...> mama jau mirusi“
	Nuasmėninimas, asmenybės praradimas (-8)	„...zonoje buvo kopytlėlė, niekada manęs nedomino, visi melagiai, ir kunigai, ko man ten...“

viosios socializacijos galimybę. Tad aki-vaizdu, jog laiku suteikta pagalba, šeimos nedarną kompensuojantys kiti ugdymo veiksniai teiktų galimybę pakeisti žmogaus gyvenimo scenarijų teigiama linkme.

Gyvenimiškos patirties refleksija leidžia įvardyti problemų priežastis ir ištakas (1 lentelė).

Pateikti 1 lentelėje klientų gyvenimo atvejai rodo, kad socializacijos agentai – šeima, mokykla, bažnyčia ir kt. – nesudarė

galimybių asmens pozityviosios socializacijos raiškai, nesuteikė įkvėpimo gyvenimo darnos kūrybai. L. Jovaišos teigimu „...aukščiausias gėris yra darna, blogis – nukrypimas nuo darnos. Tai ne priešingos, o papildančios viena kitą kategorijos... tai ilgas ugdymo procesas, skatinantis subjek- tą apsispręsti gyventi normalų gyvenimą, t. y. laikytis fizinio ir dvasinio gyvenimo normų“ (Jovaiša, 2010, p. 173). Sunkiausias ir mįslingiausias aspektas įgalinimo

procesu – paskatinti klientą keistis, sužadinti jo vidinę motyvaciją; socialinio darbo praktikoje atkryčiai dažnesni nei sėkmingi atvejai. Ši situacija atskleidžia poreikį ieškoti kuo efektyvesnių įgalinimo būdų, panaudojant įvairių mokslų sričių žinias, remiantis humanistine nuostata, jog kiekvienas asmuo turi vilties pakeisti savo gyvenimą teigiama linkme.

Klientų gyvenimo istorijų analizė teikia galimybę numatyti įgalinimo kryptis, projektuoti veikimo įgymių plėtotės perspektyvą aprėpiant L. Jovaišos (2009, p. 14) pateiktą pamatinių veikimo įgymių struktūrą (fiziniai, psichiniai, dvasiniai įgymiai) bei edukologijos šakas šių įgymių plėtotės procese (dietetika, didaktika, hodegetika).

Gyvenimui nesusiklosčius pozityvia linkme, netenkama galimybės atlikti kiekvienam amžiaus tarpsniui keliamus uždavinius. Gyvenimo sėkmė ar nesėkmė, pasak L. Jovaišos (2005), nėra atsitiktinis dalykas. Jis yra valdomas. Autorius atskleidžia, jog gyvenimo sėkmės kūryba vyksta nuo vaikystės, ir išskiria vienuolika gyvenimo sėkmę lemiančių veiksnių: sėkmės branda gyvenant pas tėvus; sėkmingos asmenybės branda mokykloje; sėkmingas profesijos pasirinkimas; sėkmingas specialybės ir kvalifikacijos įgijimas; sėkmingas darbo radimas; klestėjimo darbe kūryba; sėkmingas gyvenimas su bendradarbiais; bendravimas su darbdaviais; karjeros darymas; sėkmingo gyvenimo akstinas – jausmų kokybė; šeimos kūrybos išvakarės ir kt. (Jovaiša, 2009b).

Nedarnos situacijoje gimęs ir augantis asmuo netenka šios galimybės, atvirksčiai, jis įgyja bruožų, nulemiančių jo atsiradimą socialinės rizikos situacijoje. Tai žema savivertė, „užšaldyti“ jausmai, kaltės jausmas, gynybiškumas ir kt. (Woitz, 1999). Minėti

bruožai tampa priklausomybės, nusikalstamos veiklos rizikos faktoriumi. Nedarnioje šeimoje augęs vaikas įgyja ir atitinkamus vaidmenis: šeimos herojus, atpirkimo ožys, pamirštas vaikas, juokdarys (Bulotaitė, 2009). Nesuteikus laiku pagalbos, šie vaidmenys suaugusiojo gyvenime riboja pozityviosios socializacijos galimybę.

Anot V. Ivanauskienės (2004, p. 37), atsidūrus bejėgiškoje situacijoje, žmonės dažnai ne tik neturi žinių, kaip bendrauti su sistema, bet ir nemano galį tikėtis kokio nors pasikeitimo, jiems trūksta pasitikėjimo savimi, kurio reikia, norint ištraukti iš keitimašio. Įgalinimas, kaip teigia L. C. Johnson (2001, p. 278), – tai strategija, kurios tikslas – „<...> sumažinti žmogaus bejėgiškumą, skatinti imtis atsakomybės už savo gyvenimą“. Tai ne tik žmogaus gebėjimų skatinimas, bet ir motyvavimas, mokymas ir savo vertės kėlimas, kad žmonės patikėtų, jog yra kompetentingi, turi įgūdžių, reikalingų tartis su bendruomenės sistemomis, ir nusipelno išteklių, būtinų jų socialiniam funkcionavimui.

Neatsitiktinai Lietuvos socialinio darbo praktikoje vis aktualesnė tampa bendruomenės gyvenimo galia. Bendruomenei priskiriamas socialinis bendradarbiavimas tarp atskirų sistemų, kuris skatina bendrumo dvasią ir bendruomeniškumo jausmus. Šiame procese ypatingas vaidmuo suteikiamas socialiniam darbuotojui. M. Spierts teigimu, „<...> darbuotojas „yra „įgaliojamas“, nes organizuoja galimybes, kurios suteikia žmonėms progą laisvėti“ (Spierts, 2003, p. 25). Bendruomeninio įgalinimo uždavinys – kompensuoti asmens patirtus ankstesniame gyvenime praradimus. Bendruomeninio įgalinimo rezultatai, atliepiantys motyvų ir elgesio modelių kaitą, pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. Gyvenimo reabilitacinėje bendruomenėje pavyzdžiai

Kategorijos (A. Maslow po- reikių piramidės aspektai)	Subkategorija (I. Marshall motyvacijos skalė)	Įrodantys teiginiai
Pagarba, savigarba	Tyrinėjimasis, mokymasis (+1)	„Man patinka stebėti bendruomenėje gyvenančių žmones, girdėti jų tiesas, kalbas apie Dievą“. „...siūlo mokintis ... anksčiau net minčių tokių nebuvo...“ „...vis dažniau galvoju apie ateitį, gal kokius mokslus reikia baigti, jaunas dar esu, jau kažkiek prablaivėjau nuo savo tamsaus gyvenimo...“
	Visuomenišku- mas ir bendra- darbiavimas (+2)	„...ateina studentai, atvažiuoja amerikiečiai, giedame, šventes švenčiame...“ „...mokėmės anglų kalbos, ir giedoti angliškai ,...> man nelabai išėjo, o ypač šypsotis, kaip šypsosi amerikiečiai, sako, Dievo meile reikia džiaugtis, man dar reikia mokytis...“ „...lankomės nakvynės namuose, o kas jiems padės? <...> reikia nešti Dievo žodį...“
	Vidinė stiprybė (+3)	„...mylimas esu, nuo Dievo niekada nenusigrėšiu, tik jis mane laiko...“ „...štai taip jau ketvirtus metus aš gyvenu ir laikaisi, kad ir kaip sunku būna“.
Savęs realizavimas, saviraiška	Meistriškumas, tobulai atlieka- mas darbas (+4)	„Emanuelis daug ko išmokė. Esu išgelbėtas“. „Šeštus metus vaikštau į nakvynės namus ir ten padedu žmonėms, kuriems reikia. Esu dabar laisvas žmogus ir džiaugiuosi gyvenimu“.
	Kūryba, naujo kūrimas (+5)	„...pradėjau drožinėti iš medžio, dar ir kitus mokyti, senelis tam gabus buvo...“ „...šiandien aš renkuosi Dievą, kad galėčiau atnaujinti mąstymą...“
Patirties viršūnės	Tarnavimas aukštesniems tikslams (+6)	„Be Dievo meilės viskas yra niekas, o meilė tai yra aukojimas, nuoširdumas. Dabar aš gyvenu Dievui...“ „Dabar aš svajoju padėti tokiems pat žmonėms kaip aš buvau“
	Pasaulio siela (+7)	„...aukščiausia galia man – bendruomenė, mylinti Dievą...“ „Be Dievo meilės viskas yra niekas, o meilė tai yra aukojimas, nuoširdumas“. „Nikopolio centre yra Dievo dvasia“. „...kai giedu ar meldžiuosi, viską pamirštu, lyg rojuje jaučiuosi...“
	Nušvitimas (+8)	„Esu tarytum “atgimęs iš aukštybių“. „Vieną dieną gulėjau ir staiga lyg vėjas per mane perbėgo. Dievas mane rado. Jis mane matė visą gyvenimą“. „...rodė „Kristaus kančią“, nesupratau, kas darosi, praverčiau visą filmą, nepamenu kada gyvenime verkiau, atpažinau save“

Religinėje bendruomenėje, 2 lentelės duomenimis, centrine ašimi tampa dvasi- nis ugdymas, be šio aspekto neįmanoma

įsivaizduoti asmens vidinių pokyčių pro- ceso. Bendruomenės vertybės nulemia įgalinimo proceso efektyvumą ir raišką.

Interviu duomenys leidžia pažymėti vertybinių nuostatų ir elgesio normų kaitą resocializacijos procese, galima atpažinti L. Jovaišos (2009b) įvardytą besiformuojančią vertybių sistemą, kurios „visi žmonės turi siekti įgyti, kad būtų sukurta darnos laimė“ (Jovaiša, 2009b, p. 174). Autoriaus teigimu, tai: *jautrumo vertybės* – meilė, darna švelnumas, atjauta, pagalba, atidumas kitam, gerumas; *gailestingumo* – užuojauta, atlaidumas, šalpa, pagalba, gelbėjimas; *tiesos* – išmintingumas, tiesumas, atvirumas, tyrumas, taurumas; *teisingumo* – sąžiningumas, atsakingumas, pareigingumas, pakantumas, veiklumas; *patikimumo* – ištikimybė, drausmingumas, tvirtumas, saikingumas, orumas (ten pat). Šių vertybių raišką rodo 2 lentelėje pateikti tyrimo duomenys.

Bendruomeninio įgalinimo procese pastebimi ir L. Jovaišos pateikti (ten pat) saviraiškos sėkmės struktūros elementai: psichologinė struktūra – savityra ir savižina, savivertė, savikontrolė ir savireguliacija, inteligencinė ir emocinė saviraiška, elgesio, kaip saviraiškos būdo, sėkmė; vertybinė struktūra: dvasinis atsivėrimas gyvenimo sėkmei, praktinė saviraiška, dvasinė saviraiška (Jovaiša, 2009b, p. 310). „Nikopolio“ bendruomenės tradicijoje galima išvelgti ir prasingus hodegetikos aspektus: meilės tiesai ugdymas, teisinis auklėjimas, etinis auklėjimas, estetinis auklėjimas, saviaukla (Jovaiša, 2003).

Ir aktualiausias tirtos bendruomenės akcentas – tikėjimo ugdymas, pasitelkiant bendruomenės vadovo pavyzdį (respondentų minimas Emanuelis); tai atliepia L. Jovaišos (2008) pateiktą tikėjimo žmo-

gaus ugdymo vyksme koncepciją, autoriaus teigimu, „gerų pavyzdžių teikia šventųjų gyvenimas, dorų žmonių religingumas. Visa tai turi įtakos, kad gyvenimas kistų gerėdamas“ (Jovaiša, 2008, p. 148).

Išvados

Tyrimas atskleidė asmenų grįžusių iš laisvės atėmimo vietų, psichosocialinių problemų kompleksiskumą ir ištakas. Į socializacijos procesą būtina žvelgti sistemiskai, numatant perspektyvas, suvokiant trukdžius pozityviosios socializacijos plėtoje. Ir prisiimant atsakomybę už „čia ir dabar“ vyksmą.

Asmens gyvenimo iki patekimo į reabilitacijos bendruomenę ir bendruomeninio įgalinimo rezultatų lyginamoji analizė išryškina edukacinės veiklos ir metodų aktualumą skatinant kliento vidinius pokyčius. Tai suteiktą galimybę praturtinti įgalinimo technologijas efektyvesniais metodais ir požiūriais. Kita vertus, edukacinių aspektų socialiniame darbe analizė teiktą galimybę praturtinti ir pedagogikos teoriją bei praktiką, aktualizuojant sisteminių požiūrį į žmogų jo gyvenimo raidoje.

Bendruomeninio įgalinimo vyksmas, kaip ir edukologijos mokslo struktūra, atliepia žmogaus struktūros dalis. Tik sisteminis požiūris gali stimuliuoti asmens vidinius pokyčius pozityviosios socializacijos linkme. Šį procesą būtų tikslingiausia pavadinti – ŽMOGAUS UGDYMU. Edukologijos mokslas – dar neišsemti ir taikytini klodai tiriant ir įgyvendinant kliento įgalinimo kokybės koncepcijas socialinio darbo teorijoje ir praktikoje.

LITERATŪRA

- Alifanovienė D. Teoriniai socioedukacinės veiklos modeliai // *Socialinis darbas*. 2003, Nr. 2 (4), p. 41–48.
- Aramavičiūtė V. Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda. Vilnius: Gimtasis žodis, 2005.
- Aramavičiūtė V., Martišauskienė E. Ryškesni vaikų ir jaunuolių socializacijos ypatumai // *Pedagogika*. 2004, Nr. 70.
- Bogdanova V., Švedaitė-Sakalauskė B. Egzistencialistinė paradigma socialiniame darbe: ribos ir galimybės // *Acta Paedagogica Vilnensia*. 2010, t. 24, p. 9–19.
- Bulotaitė L. Priklausomybių anatomija. Vilnius: Tyto Alba, 2009.
- Butkevičienė R. Socialinio darbo interviu. Kaunas: KMU leidykla, 2010.
- Butvilas T. Šeimoje netektį patyrusių vaikų socializacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
- Dirgėlienė I., Piekienė I. Sociokultūrinės aplinkos vaikystėje įtaka asmens socializacijai: grįžusių iš laisvės atėmimo vietų patirtis. Iš *[Skaidrių gyveneną ir sveiką būtį Vydūno keliu. Respublikinės mokslinės-praktinės konferencijos medžiaga*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2009. P. 75–85.
- Dobranskienė R. Mokyklos bendruomenės vadyba. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2005.
- Juodaitytė A. Socializacija ir ugdymas vaikystėje. Vilnius, 2002.
- Gvaldaitė L., Švedaitė B. Socialinio darbo metodai. Vilnius: Socialinių darbuotojų rengimo centras, 2005.
- Guščinskienė J. Sociologijos įvadas: struktūrinės loginės schemos ir komentarai. Kaunas: Technologija, 2001.
- Išoraitė M. Socialinių paslaugų administravimas. Vilnius: Mūsų saulužė, 2007.
- Ivanauskienė I. Praktinis įgalinimo strategijų taikymas dirbant su moterimi – motina „Šeimos užuovėjos programoje“ // *Socialinis darbas*. 2004, nr. 3(2).
- Johnson L. C. Socialinio darbo praktika: bendrasis požiūris (vert. iš angl). Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija, 2001.
- Jovaiša L. Apie tikėjimo ugdymą. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2009a.
- Jovaiša L. Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis, 2007.
- Jovaiša L. Gyvenimo sėkmės ugdymas. Vilnius: Agora, 2009b.
- Jovaiša L. Hodegetika. Vilnius: Agora, 2003.
- Jovaiša L. Tikėjimas žmogaus ugdymo vyksme // *Acta paedagogica Vilnensia*. 2008, t. 20, p. 140–149.
- Juodraitis A., Merkys G., Ruškus J. Nepilnamečių resocializacija. Lietuvos nepilnamečių priežiūros įstaigų psichosocialinė ir edukacinė situacija. Šiauliai: Šaulių universiteto leidykla, 2002.
- Herman J. L. Trauma ir išgyjimas. Vilnius: Vaga, 2006.
- Kubler-Ross E. Apie mirtį ir mirimą. Vilnius: Katalikų pasaulis, 1969.
- Kvieskienė G. Pozityvioji socializacija: monografija. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2005.
- Linn D., Linn M. Gyvenimo žaizdų gydymas. Vilnius: Katalikų pasaulis, 2003.
- May G. G. Priklausomybė ir malonė. Vilnius: Katalikų pasaulis, 2004.
- Saulaitis A., Karaliūtė A. Krikščionybė ir kultūra. Kaunas: Marijonų talkininkų leidykla, 2003.
- Savickytė V. Asmenybė ir mokyklinė bendruomenė. Šiauliai: Šaulių pedagoginio universiteto, 1996.
- Spierts M. Balansavimas ir aktyvinimas: metodškai organizuotas sociokultūrinis darbas. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija, 2003.
- Sigelman C. K., Shaffer D. R. Life – Span Human development. Pasific Grove, SA. USA: Brook Cole Publishing Co, 1991.
- Zohar D., Marshall I. Dvasinis kapitalas. Gėrovė, kuri gali padėti išlikti. Vilnius: Tyto alba, 2006.
- Vanier J. Bendruomenė: atleisti ir švęsti. Vilnius: Vyturys, 1998.
- Vanier J. Kiekvienas žmogus – šventa istorija. Vilnius: Katalikų pasaulis, 2006.
- Vitkauskaitė D. Teoriniai socialinio darbo modeliai. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2001.
- Wagner H. Gyvenimo prasmės ieškos aspektai socialinio darbo kontekste // *Acta paedagogica Vilnensia*. 2010, t. 24, p. 29–31.
- Woititz J. G. Suaugę alkoholikų vaikai. Kaunas: Dargenis, 1999.

EDUCATIONAL ASPECTS IN SOCIAL WORK: EXPERIENCE OF COMMUNAL EMPOWERMENT

Indrė Dirgėlienė

S u m m a r y

The multidisciplinary nature of social work described in the article focuses on education expression in the process of client empowerment. A holistic approach is applied in the empowerment process: experience of communal empowerment is actualized in the context of training life success. Expression of educational aspects as well as the perspective in the process of the client empowerment are foreseen seeking purposes of re-socialisation.

This research project was aimed at focusing upon the formative aspects of social work, so as to reveal educational aspects of social work based on the experience of communal empowerment. The interviews selected for content analysis were structured according to I. Marshall (2006) and his motiva-

tional scale. Interviews were conducted in Klaipėda between 2008 and 2010 with six clients (five male, one female) who had previously served prison sentences.

The research revealed the complexity and the sources of psycho-social problems of former prisoners. Comparative analysis of the life before joining the rehabilitative community and the results of communal empowerment reveal the relevance of educational activity and methods in the process of the client's empowerment. The analysis of educational aspects of social work would give the possibility to enrich educational theory and practice.

Key word: social work, education, empowerment, community, re-socialization

Įteikta: 2010 07 10

Priimta: 2010 10 15